

Maandblad der Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

Redacteur: Dr. W. J. Prud'homme van Reine, Mauvestraat 29, Zaandam

Administratie-adres: Bureau K.N.N.V., C 24, Hoogwoud

Penningmeester: J. L. Odekerken, Badhuislaan 27, Hilversum,

Giro No. 103855, t.n.v. Penningmeester K.N.N.V. te Hilversum.

Abonnementsprijs voor niet-leden f 5.— per jaar.

Ir. Johanna M. Diehl

De Plantengroei in de omgeving van de Gorges du Tarn en Les Eyzies

Gouffre de Bramabiou

Foto: Mevr. G. Misset-Voskamp

De reis van de KNNV naar Frankrijk van 13—28 juni 1959 voerde ons per bus de eerste dag naar Nevers, via Lyon en Fontainebleau. Van de plantengroei langs deze lange route is weinig bijzonders te vertellen; er waren weiden en korenvelden en eindeloze reeksen populieren met mare-takken.

De tweede dag werd het landschap interessanter, vooral nadat we Clermont-Ferrant gepasseerd waren. Allereerst reden we in de richting van de westelijk van deze stad gelegen Puy de Pariou, een dubbelkrater. Direct reeds toen we in dit berggebied doordrongen, werden we getroffen door de aanblik van prachtige hellingen met bloeiende brem. Dit was een zeer aangename verrassing; we hadden dit niet meer verwacht. Het jaar

tevoreen waren in dezelfde periode de heuvels van Auvergne ook geheel geel geweest van de brem. Het was toen een koud en laat voorjaar, maar in 1959 was de lente vroeg en warm. In 1958 werd de gele kleur van de hellingen veroorzaakt door de bloei van twee bremsoorten, de *Cytisus decumbens* Spach (= *Genista prostrata* Lamk) en de *Cytisus purgans* Benth (= *Genista purgans* L.), waarvan de laatste in habitus veel weg heeft van onze bekende bezembrem, al zijn de bloempjes wat kleiner en stijver. Inderdaad bleken dit jaar deze beide soorten vrijwel geheel uitgebloeid, alleen op hoger gelegen terreinen was de *Cytisus purgans* nog te zien, maar de prachtige gele kleur was thans te danken aan de zojuist genoemde bezembrem (*Sarotamnus scoparius* (L.) Wimm.), met zijn grotere, wat slordige bloemen. Tussen deze struiken stonden nog talloze andere plantjes, zoals de mooie gevleugelde pijlbrem (*Genistella sagittalis* (L.) Gams), viooltjes, vleugeltjesbloemen, enz.

Gedurende de hele rit door Auvergne zagen we deze prachtige hellingen, hier en daar afgewisseld door weidjes, die er uitzagen als echte alpenweidjes, met orchideetjes, Trollius, adderwortel, e.d.

Ten zuiden van de mondaine badplaats Le Mont Dore gingen we omhoog naar het gebied van de Puy de Sancy. Helaas was er geen tijd naar de top te gaan, waar een alpenflora te vinden is. Deze werd ons echter toch niet onthouden, want op de rit van de voet van de berg over de uitlopers van het Sancy-complex naar het oosten, troffen we hele velden vol met de „jonquille”, de gele narcis. Ook alpen-anemonen waren daar en, helaas reeds uitgebloeide, sleutelbloemen. Wat lager aan de rand van het massief ook weilanden vol witte narcissen.

We overnachtten in Issoire en de derde dag gingen we dan eindelijk het doel van het eerste deel van de reis, Millau, tegemoet, via een route, die voerde door de Gorges du Tarn.

Het gebied rondom dit deel van de rivier de Tarn, de Causses gebied, is eigenlijk één groot kalkplateau, waarin deze rivier en zijn zijriviertjes de Jonte en de Dourbie, diepe canyons hebben uitgeslepen. Een rijke plantengroei was in dit kalkgebied zeker te verwachten, maar alhoewel men hier amper 200 km van de Middellandse Zee verwijderd is, hadden we toch niet verwacht een vrijwel subtropische flora aan te treffen. In vele opzichten is deze nl. te vergelijken met die, welke men aantreft in de heuvels boven de Côte d'Azur. Echter is de alpine-inslag in deze flora vrij verrassend op deze betrekkelijk geringe hoogte (± 400 m boven zeel).

De hele omgeving van Millau, een zuidelijk aandoend, niet heel erg mooi stadje, was een eldorado voor de plantenzoeker. Allereerst de nauwe rivierdalen. Brem ziet men hier niet meer, deze is vervangen door een subtropische soort, de bladloze *Spartium junceum* L., die volop bloeide. Overal stonden de blauwe sterretjes van de *Aphyllanthus monspeliensis* L., een zuidelijk lelietje, zoals de naam zegt, ook zonder blad.

Ook de mooie rode valerianaachtige *Centranthus ruber* DC. stond er op verschillende plaatsen.

Natuurlijk waren er een aantal cosmopolieten, zoals driekleurig viooltje, zeepkruid, slangekruid, wilde clematis, honingklaver, en de typische kalkliefhebbende engbloem (*Vincetoxicum officinale* Mnch.), maar daarnaast ook een aantal niet zo opvallende zuidelijke verschijningen, zoals *Reseda alba* L., een paar subtropische *Allium*- en *Centaurea*-soorten, en op één

Vogelnestje

Neottia nidus-avis (L.) Rich.

Reproductie van een kleurendia
gemaakt door D. L. Booy

plaats, helaas vrijwel uitgebloeid, de wilde gladiool, *Gladiolus segetum* Ker-Gowl.

In de rivierdalen komen veel platanen voor, ook notebomen en tamme kastanjes. Subtropisch zijn ook een aantal struiken die we aantreffen, b.v. *Juniperus thurifera* L., *Buxus sempervirens* L., *Ruscus aculeata* L.

In de tuinen in de rivierdalen werden aardappelen en groenten verbouwd. Hierbij viel ook bijna altijd de aanwezigheid op van de aardpeer of topinamboer, *Helianthus tuberosus* L. Er waren kersenboomgaarden en als veevoeder werd veel esparcette verbouwd (*Onobrychis viciifolia* Scop.). De planten uit deze mooie rozerode veldjes waren dikwijls naar de wegkanten ontsnapt. Opvallend was echter dat temidden van dit alles alpenplanten stonden, gele gentianen, *Armeria alpina* Wild, *Biscutella laevigata* L., *Ligusticum mutellina* (L.) Crantz.

Boven op de kalkplateaus was de toestand heel anders. Ze zijn vrijwel geheel ontbost; het zijn zachtgloeiende eindeloze vlakten, waarvan de eentonigheid alleen gebroken wordt door enorme kudden schapen, de leveranciers van de grondstof voor de Roquefort-kaas. Roquefort ligt ongeveer 25 km ten zuiden van Millau.

Het grootste deel van de begroeiing van de Causses bestaat uit een vedergras, *Stipa pennata* L., dat juist om deze tijd „rijp” was. De mooie glanzende pluimen vormden zilverwitte oppervlakten, die zacht deinden in de wind en vooral bij het, tegen de avond schuin opvallende, zonlicht een onvergetelijke aanblik boden.

Er zijn echter ook wel verrassingen in dit eentonige landschap, zoals plotseling in een klein bos de Gouffre de Bramabiou, waar een riviertje diep in een smalle kloof uit de rotsen tevoorschijn komt, en dan het stuk van

de Causse noire, dat Montpellier-le-Vieux genoemd wordt. Het is een stuk van ± 120 hectare, ongeveer 800 m boven zee gelegen, waarin onderaardse waterloopjes grote delen van de kalk hebben weggespoeld, zodat een wonderlijk samenstelsel van pieken en muren is blijven bestaan. Toen de begroeiing van dit terrein in de vorige eeuw werd omgekapt, meende men eerst met ruïnes van een oude stad te doen te hebben, waaraan de naam dan ook te danken is.

Een bezoek hier is een evenement. Het terrein is thans weer licht bebost. Bij de boswachter krijgt men een plattegrondje, waarmee men veilig over het goed aangegeven pad een wandeling kan maken. Door de plotselinge afgronden en richels is het er nl. niet ongevaarlijk.

Het heeft geen zin een opsomming te geven van alles wat er te vinden is, maar alleen reeds de vondst van 20 orchideeënsoorten op deze wandeling zegt genoeg. Er stonden hele veldjes vol rode bosvogeltjes (*Cephalanthera rubra* Rich); ook vonden we de parasieten *Limodorum abortivum* Sw., *Neottia nidus-avis* Rich en *Epipogon aphyllum* Sw. Verder nog enige soorten zonneroosjes en een paar prachtige vlasoorten. Vlak buiten dit gebied, op de open causse, de alpenaster en wat verderop het rozekransje *Antennaria dioica* Gaertn).

Op een tocht naar de Mont Aigoual, aan de rand van de Cevennen, vonden we in een witte langs de weg een aantal exemplaren van een prachtige grootbloemige *Cistus* (*C. laurifolius* L.). In een bos tegen de helling van de berg stonden honderden wilde tulpjes (*Tulipa sylvestris* L.), samen met vogelmelk en driekleurige viooltjes. Een onvergelijklijk plekje! Op de wat onherbergzame top (ongeveer 1400 m) rondom het observatorium tonden de alpenklaver en de veldgentiaan!

Evenmin als aan de Tarn wisten we wat Les Eyzies op plantengedied opleveren zou. Ook hier is de bodem overwegend kalkhoudend.

Les Eyzies ligt aan de samenvloeiing van de Vézère en de smalle Beune, veel noordelijker dan de Tarn en aan de westzijde van het Centraal Massief, binnen het bereik van de atlantische winden. De scherpe diepe rivierdalen, die sterk kronkelen, maken het hier blijkbaar toch zeer beschut, zodat de plantengroei hier nauwelijks minder subtropisch is dan aan de Tarn. Zelfs tropische planten bleken hier te gedijen. Verschillende grotere huizen hadden een banaan in de tuin staan. Ze zagen er zeer goed uit. Verschillende waaierpalm met metershoge stammen stonden uitbundig te bloeien. Onder de wel zeer beschutte abri van Laugerie basse, de bekende prehistorische vindplaats, hadden de plantenminnende beheerders een aantal tropische bladbegonia's aangeplant, die het best deden, en een melatti (*Jasminum sambac* (L.) Ait.), volop in bloei, was op grote afstand te ruiken.

Veel sterker dan aan de Tarn kwamen hier terreinen naar voren, die kalkvrij waren. Zij verraadden zich onmiddellijk door een sterke begroeiing met adelaarsvarens. Op verschillende plaatsen stond ook de hoge heide-soort *Erica scoparia* L., die veel op de boomhei lijkt. Hij was reeds uitgebloeid. Ook deze soort is geen grote liefhebber van kalk.

Op vele plaatsen vertoonde de begroeiing een typische overeenkomst met de garigues van het Middellandsezegebied. Zo stonden op de helling tegenover ons hotel de asfaltklaver (*Psoralea bituminosa* L.), het aardige gentiaantje *Chlora perfoliata* L., laurierstruikjes, myrte, de mooie cherm-

Tongvaren

Phyllitis scolopendrium

(L.) Newm. =

Scolopendrium vulgare Sm.

Reproductie van een kleurendia
gemaakt door D. L. Booy

bloem *Orlaya grandiflora* Hoffm. en de oranjegele bergalant, *Inula montana* L. Maar daartussen geeft de berggamander, *Teucrium montanum* L., weer de alpine noot.

Overal tussen de struiken slingerde zich de subtropische liaan *Tamus communis* L., een niet zo erg opvallende verschijning. Meer was dit het geval met de talloze tongvarens (*Scolopendrium vulgare* Sm.) en de reuze-paardenstaart (*Equisetum maximum* Lam.), die langs de wegen stonden. Ook orchideeën waren er niet zeldzaam, al was de grote bloei wel voorbij. Naar het rode bosvogeltje keken we langzamerhand niet meer om, zo gewoon was het voor ons geworden; evenmin naar de hondswortel (*Anacamptis pyramidalis* Rich), maar de opvallende verschijning was hier de enorme bokkenorchis (*Himantoglossum hircinum* Sp.), met zijn lange dunne slippen en onplezierige weeë lucht.

Misschien is het aardig te vermelden, dat we op 24 juni met enige deelnemers een wandeling in de omtrek maakten en daarbij door het gehucht Meyrals kwamen. Ter ere van deze dag, St. Jan, waren alle boerderijen voorzien van een z.g. St. Jans-kruis van bloemen, zoals dit ook in het zuiden van ons land gedaan wordt, of tot voor kort gedaan werd, als afweer tegen blikseminslag. De kruisen in Meyrals waren soms geheel uit wilde bloemen, ook uit gekweekte, zoals dahlia's, die hier reeds in de tuinen in volle bloei stonden, maar altijd was één takje minstens meegebonden van het traditionele St. Jans-kruid (*Hypericum perforatum* L.), dat overvloedig langs de wegen stond. Nog een andere *Hypericum*-soort vroeg de aandacht, nl. de grootbloemige *H. calycinum* L., met zijn opvallend duidelijk in bosjes ingeplante meeldraden. Veldjes van soms enkele vierkante meters kwamen op verschillende plaatsen in de omgeving van Les Eyzies voor, echter steeds op plekken, waar sporen aanwezig waren van vroegere tuintjes of akkertjes. Vermoedelijk zijn deze planten na verlaten van deze ontginnink-

jes verwilderd en zijn ze daar oorspronkelijk als sierplant aangeplant geweest. Ook in Zwitserland is het een zeer geliefde tuinplant.

Op de twee dagen van de terugreis, die in een vrij straf tempo werd afgelegd, werd op plantengebied niets meldenswaard meer gezien.

Het voorgaande is zeker geen volledig beeld van hetgeen er in de bezochte streken op botanisch gebied te doen is. Het is allereerst een zeer persoonlijke indruk, die zelfs geen goed beeld kan geven van wat er net in deze veertien dagen groeide en bloeide. Het botaniseren ging dikwijls vrij incidenteel tijdens een toevallige pauze gedurende een bustocht. Een meer speciaal botanische excursie zou ongetwijfeld nog vele andere dingen naar voren brengen, die mogelijk de indruk, die nu verkregen werd, niet onbelangrijk zouden kunnen wijzigen. Het is echter zeker, dat beide door ons bezochte streken niet alleen interessant zijn om hun geologische en prehistorische betekenis, maar zeer zeker ook de moeite waard zijn door hun plantengroei.

Hypericum

Foto: G. M. la Rivière

Strandexcursie

Bij voldoende deelname organiseert het bestuur van het Gewest Noord-West een vogel-excursie naar de sluizen en de Zuiderpier van IJmuiden. De datum hangt af van de intrede van de vorst en de ijsvorming in het binnenland.

Leden, die aan deze excursie willen deelnemen, worden verzocht zich bij de secretaris van het Gewest Noord-West op te geven. Men wordt verzocht dit zo spoedig mogelijk, doch in ieder geval vóór 15 december, te doen. Deze leden ontvangen te zijner tijd een convocatie met nadere bijzonderheden. Het zal waarschijnlijk niet te vermijden zijn, dat deze convocatie enkele dagen voor de datum van de excursie wordt toegezonden.

Adres secretaris Gewest Noord-West: J. Duyvetter, Oranjestraat 16, Hoorn.